

Осмомисл

Антін Лотоцький

На галицькому княжому дворі чималий рух. Приїхали в гості до Ярослава Володимирковича два князі: пересопницький князь Володимир Андрієвич, і луцький князь Ярослав Ізяславич.

Старий дворецький Мирослав Глібович метушиться, як молодик. Треба і кімнати князям-гостям приладнати, і подбати, щоб можна, як годиться, прийняти таких високих гостей. Уся служба княжого двора при праці. А дворецький раз-у-раз:

— Жваво, жваво!

То ніби тільки в гості приїхали князі. Та воно, коли князі вибираються в гості, то не так собі, а таки якась важна справа веде їх.

Князь Галича сам вийшов привітати гостей і сам впровадив їх у княжий терем. Тут привітала їх жінка князя Ярослава, княгиня Ольга.

По пирі в честь дорогих гостей, що на ньому був і галицький єпископ Косма, були й найвизначніші бояри Галича. Коли вже всі три князі залишилися самі в столовій, каже князь Володимир Андрієвич:

— Багато чув я про твою державу, княже Ярославе, про твої багатства, про лад у державі, та те, що я навіч побачив, перевищило всі мої сподівання. Куди я не їздив, скрізь бачив людей вдоволених, щасливих, всі люблять і хвалять свого князя.

— Так, так! — каже князь Ярослав Ізяславич — хвалять скрізь тебе і всі горді зі свого князя. Кажуть: "Ніде нема такого ладу й порядку, як у нас!" І воно дійсно так! Ти, княже, якісь чари знаєш — додав жартом.

— Чари? — усміхнувся й собі галицький князь. — Авжеж знаю. Передав мені їх мій покійний батечко.

— Які ж ті чари? — спитали вже поважно обидва гості враз.

— Тройзілля! — відповів галицький князь далі з усміхом на устах.

— Тройзілля?! — зачудувалися князі.

— А так, тройзілля. Що перше зілля, то: дбай про славу Божу, бо держава, де процвітає слава Божа, сильна й могутня, там царює єдність і згода; що друге зілля, то: люби й бережи правди й законів, бо, як князь любить правду й зберігає закон, так само зберігати й поважатимуть його піддані, — а закон — це по Бозі друга підвалина держави; що третє зілля, — то — дбай про добро громадян: про хліборобство, про промисел і про торгівлю, бо ти батько їх усіх, синів і дочок землі твоєї.

— Це справді чарівне тройзілля! — на це князь Володимир Андрійович. — На жаль, в інших князівствах наших тепер так, як би зовсім і забули про нього. Ось тутечки до тебе приходити б їм та вчитися, як правити державою.

А князь галицький:

— Усе лихо з того, що наші князі думають, що тільки війнами здобувається слава й добробут держави. Так думали наші предки здавна. Поки йшли війною в чужі землі,

щоб оборонити свої від наїздів диких орд, було воно правда.

А князь Ярослав Ізяславич:

— Твоя правда. А вже й найгірше, як свій на свого йде.

Тут князь Володимир Андрієвич:

— Ми, правду сказати, обидва прибули до тебе, княже Ярославе Володимирковичу, щоб тебе намоїти рушити зі своїми залізними полками проти половців.

— Війна проти половців — конечна річ! — Каже галицький князь. — Вони не тільки, що нападають, грабують і руйнують нашу рідну землю, а й відтяли нам шлях до моря, унеможливили торгівлю. А держава без доступу до моря — це те саме, що хата без дверей. Треба, треба конче шлях до Руського моря очистити, зробити безпечним.

Зраділи обидва гості, що галицький князь признає конечність походу на половців.

— То йдеш з нами! — каже втішно князь Володимир.

— Ні, я з вами не піду! — на це князь Ярослав Володимиркович.

— Як це?! Чому?! — зчудувалися обидва князі-гості. — Та ж сам признаєш, що похід конечний.

А галицький князь спокійно, повагом:

— Я з вами не піду, бо не можу покинути свою державу.

Тут князь Ярослав Ізяславич:

— То ніби нам докір, що ми покинули свої держави, і самі рушаємо добувати слави.

Галицький князь каже:

— Вам інакше, мені інакше! Ви маєте сусідами князів нашого роду. А я маю сусідів чужинців, ласих на мої землі, і то могутніх. Вони ждуть тільки хвилини, щоб я вийшов поза межі моєї держави.

Посумніли обидва князі-гості, поглянули один на одного, мовляв: "Шкода, що ми сюди трудилися".

А галицький князь говорив далі:

— Я з вами не піду, та дам вам своє військо з досвідченим воєводою на чолі.

— А так, то що інше!

— А так, то згода! — зраділи обидва князі гості.

Галицький князь говорив:

— Ще сьогодні дам наказ моєму воєводі, Тудорові Єлцичу, щоб готувався в похід під вашим проводом.

Обидва князі гості заявили, що до двох тижнів рушать у похід, бо їх воєводи підготовляють саме все потрібне до походу.

— У нас годі так, як у тебе, княже: сьогодні заповів, а завтра вже військо в похід готове. Найважливіше — підводи й харчі, бо в степах важко їх здобути, хіба що вполюєш — говорив князь Ярослав Ізяславич.

— У мене житниці повні збіжжя — заявив галицький князь.

— Так, так, ти про все думаєш, про все пам'ятаєш — сказав князь Ярослав Ізяславич. — Недаром звуть тебе Осмомислом!

— Мушу! — відповів князь Ярослав. — Ласі сусіди знають, що мої полки готові в

кожній хвилині рушити в похід, тому бояться зачіпати мене.

А князь Володимир Андрієвич зітхнув:

— Гей, щоб то ми всі князі так господарювали, як ти, і так уміли дивитись наперед! Могутня й славна була б наша земля!

— Як колись за Володимира Святого й Ярослава Мудрого — додав князь Ярослав Ізяславич.

А князь Ярослав Осмомисл:

— Було б так, коли б наші князі закинули свари та чвари. Любови, правдивої братньої любови треба нам, усім князям!

За кілька днів обидва князі відіхали, а за ними рушили в похід галицькі полки. Стрійно й рівно виступили ці полки на княжому майдані. Єпископ Косма благословив військо і у слові до дружини заохочував їх до бою з поганями за віру й країну рідну. По молитві промовив і князь Ярослав:

— Браття й дружино! Ідете в похід на поганих без мене. Радо рушив би я з вами приломити копя кінець поля половецького, напитися шоломом води з Дону, та тоді не було б кому тут ладу дати і від нападу оборонити землю рідну. Тому пускаю вас під проводом князів пересопницького й луцького та досвідченого мого тисяцького, Тудора Єлцича. Будьте слухняні йому так, як би я сам провадив вас. Він на князя вашого місці. Ідіть і вертайтеся зі славою! Не посороміть землі галицької!

— Не посоромимо, не посоромимо! — загриміло з усіх грудей хороброї дружини й війська всього.

— Слава, слава нашому князеві, Ярославові Володимирковичеві! — кричали раз-у-раз.

Задудніла земля під, копитами коней лицарської дружини, під ногами пішого війська, замаяли білі галицькі прапори з трьома чорними галками, заграли сурми — похід рушив.

Довго ще стояв князь на місці та дивився за військом. Жаль йому було, що не пішов з ними слави добувати. Та дарма, відповідальна праця жде тут...